

УДК 378.011.3-051: 792.8:[78:008]

*Хе Сюефей,
м. Київ*

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTI МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ

З'ясовано, що особливої актуальності набуває проблема підвищення ефективності професійної підготовки вчителя хореографії, зокрема в напрямі підвищення рівня музичної культури майбутніх фахівців. З метою визначення реального стану сформованості означеної якості у процесі здійснення педагогічного дослідження було проведено констатувальний етап експерименту, у результаті якого здійснено діагностику рівнів музичної культури майбутніх учителів хореографії, відповідно до визначених критеріїв її сформованості (мотиваційного, когнітивного, емоційного, поведінкового).

Ключові слова: *майбутній учитель хореографії, музична культура, професійна підготовка, хореографічна освіта, критерії та рівні музичної культури.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі змін суспільства проблема якості підготовки майбутніх фахівців набула нового звучання. Якість освіти сьогодні розглядається як найважливіший фактор стійкого розвитку країни, її технологічної, економічної, інформаційної та моральної безпеки [1]. Враховуючи сучасні виклики ринку праці та необхідність підвищення якості освіти, яка постійно перебуває в полі зору педагогічної теорії та практики, докорінної перебудови вимагає структура навчально-виховного процесу. Так, із метою реалізації визначених потреб особливої актуальності набуває дослідження сучасного стану підготовки майбутніх учителів хореографії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійну підготовку вчителів-хореографів досліджували такі вчені: Г. Березова, Т. Благова, А. Ваганова, Є. Валукіна, К. Василенко, Ф. Лопухова, О. Мартиненко, О. Ситова, А. Шевчук та ін. Аналіз сучасних наукових публікацій свідчить про наявність теоретико-практичних досліджень щодо проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя хореографії (Л. Андрощук, С. Забрєдовський, О. Таранцева, Т. Тарасенко, Т. Сердюк, М. Рожко, Ю. Ростовська, Л. Цветкова, Ю. Шмакова та ін.). У роботах Ю. Алієва, А. Болгарського, Л. Коваль, Д. Леонтьєва, О. Мелік-Пашаєва, А. Сохора та ін. знайшли відображення питання, пов'язані з формуванням і розвитком музичної культури. Однак недостатньо повно в сучасних дослідженнях висвітлено проблему методики вдосконалення музичної підготовки майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки.

Мета статті – аналіз змісту музичних дисциплін, які вивчають майбутні вчителі хореографії у вищих закладах України. Відповідно до поставленої мети сформулюємо основні **завдання** наукової розвідки: результати експериментальної роботи з дослідження рівня сформованості музичної культури майбутніх учителів хореографії

Виклад основного матеріалу. Для визначення рівня вияву мотиваційно-ціннісного компоненту музичної культури майбут-

нього вчителя хореографії було використано «Тест на визначення рівня мотивації» за А. Реан [4], який передбачав відповідь на 20 запитань. Відповідно до ключа результатів опитування та критеріїв оцінки результатів опитування пропонується така відповідність між балами та рівнями сформованості музичної культури за мотиваційним критерієм.

В опитуванні брали участь 268 студентів спеціальності «Хореографія» ВНЗ України, які навчаються в НПУ імені М. П. Драгоманова. Його результати показали, що у більшості майбутніх учителів хореографії переважає низький (32,46%) та середній (41,42%) рівні мотиваційно-ціннісного компоненту музичної культури.

Для оцінки рівня сформованості музичної культури за показниками мотиваційного критерію важливо було з'ясувати ступінь ставлення студентів до музичної підготовки та визначити рівень їхньої самостійності в усвідомленні сутності музичної підготовки. Для цього було запропоновано респондентам перелік запитань. Відзив становить 97,1%.

Позитивне ставлення щодо необхідності у професійній діяльності вчителів хореографії музичної підготовки можна прослідкувати, аналізуючи відповіді студентів на питання №1 та №3. Так, 92,16% студентів упевнено вважають, що музична підготовка необхідна у їх майбутній професійній діяльності, і лише 7,84% студентів обрали варіант, за яким учителі хореографії іноді застосовують у своїй фаховій діяльності знання, вміння та навички, здобуті в ході музичної підготовки.

Зокрема, знають, коли та як у фаховій діяльності застосовуються набуті вміння і навички музичної підготовки 207 студентів (77,24%), не мають уявлення – 9 респондентів (3,36%) та не задумувались про сферу застосування знань, умінь і навичок – 52 студенти (19,4%).

Мотиви, що характеризують прагнення до інформованості, самореалізації, у власних досягненнях, усвідомлення власної відповідальності за рівень музичних знань, умінь і навичок у професійній діяльності можна прослідкувати, аналізуючи відповіді студентів на запитання № 2. Відповідаючи на запитання про самовдосконалення в майбутній професійній діяльності,

зокрема музичної підготовки, 8 (2,99%) студентів – постійно читають спеціальну літературу, 227 (84,7%) – здійснюють пошук відомостей із музики лише при наявному в них інтересі та 33 (12,31%) студентів задовольняє почуте на заняттях у ВНЗ.

Враховуючи дані тестування та анкетування майбутніх учителів хореографії, можна зробити висновки, що незважаючи на низький і середній рівень мотивації, студенти розуміють необхідність музичної підготовки для реалізації основних фахових завдань і вважають, що музична підготовка є невід’ємним складником їхньої майбутньої професійної діяльності. Тому, на наш погляд, формування музичної культури в майбутніх учителів хореографії за мотиваційним критерієм потребує відповідної цілеспрямованої роботи.

Наступне завдання констатувального етапу педагогічного експерименту – визначення рівнів сформованості музичної культури майбутніх учителів хореографії за когнітивним критерієм.

Для діагностики рівнів сформованості емоційно-когнітивного компоненту музичної культури за когнітивним критерієм було використано низку методик, таких як: розроблені анкети для встановлення рівня володіння студентами музичним тезаурусом; анкети для виявлення рівня знань із педагогіки, предмету навчання, психології, музики; опитувальники для визначення вміння аналізувати музичні твори, співвідносити їх із реальними виконавськими та психологічними можливостями.

Крім того, було використано довготривалі власні спостереження за діями майбутніх учителів хореографії під час проведення занять, за їх підготовкою до занять, наявністю інтересу до професії вчителя, читанням додаткової літератури з фаху; методику незалежних характеристик викладачів; опитування, бесіди, самоаналіз майбутніми вчителями хореографії своїх досягнень.

Найбільш важливими, з нашого погляду, були дані щодо знань і вмінь, необхідних майбутнім учителям хореографії для формування їх музичної культури.

Узагальнення одержаних відповідей дало змогу зробити низку висновків: найважливішим серед знань і вмінь, які виокремили майбутні вчителі хореографії, є уміння визначати жанр твору (61,90%). Так, по 14,29% респондентів визначили

головними вміння аналізувати музичні твори та володіти музичним тезаурусом. Лише 9,52% студентів відзначили знання головних персоналій музичного мистецтва. На друге місце за рівнем значущості 42,86% респондентів відносять уміння аналізувати музичні твори. Так, 23,81% майбутніх хореографів вважають, що для високого рівня музичної підготовки необхідним є знання персоналій музичного мистецтва та 19,05% і 14,29% студентів відповідно віддали перевагу володінню музичним тезаурусом та вмінню визначати жанр твору відповідно. На третю сходинку майбутні вчителі хореографії віднесли уміння аналізувати музичні твори (33,33%), на останньому місці за рейтингом важливості знань і вмінь із музичної підготовки – знання персоналій музичного мистецтва (42,86%). Отже, найголовнішим, на думку майбутніх учителів хореографії, є вміння визначати жанр твору, потім – вміння аналізувати музичні твори, далі – володіння музичним тезаурусом та знання персоналій музичного мистецтва.

Як свідчить аналіз результатів спостережень, опитування, тестування, проєктивних методів, у більшості студентів за різними показниками когнітивного критерію переважають низький (45,32%; 63,67%; 54,68%; 45,69%; 45,32%) та середній (36,33%; 18,35%; 36,33%; 45,32%; 45,69%) рівні. Враховуючи такі результати, зауважимо, що опитування студентів було здійснено на початковому етапі професійної підготовки, тому майбутні вчителі хореографії не змогли виявити високий і середній рівні знань, умінь і навичок. Проте, під час спостереження та тестування нами було виявлено достатній ступінь розуміння майбутніми вчителями хореографії значущості музичної підготовки для досягнення успіхів у навчанні та в майбутній фаховій діяльності.

Доцільно відзначити, що 51% майбутніх учителів хореографії продемонстрували низький рівень музичної культури за показниками когнітивного критерію, 36% респондентів мали середній рівень і лише 13% – продемонстрували високий рівень сформованості емоційно-когнітивного компоненту музичної культури за когнітивним критерієм. Тому, враховуючи дані сучасного стану музичної підготовки майбутнього вчителя хореографії, вважаємо, що формування емоційно-когнітивного

компоненту музичної культури за когнітивним критерієм потребує відповідної цілеспрямованої роботи.

Результати експерименту певною мірою відображають загальний стан формування досліджуваного феномену в майбутніх учителів хореографії та дають підстави стверджувати, що з огляду на наявність у респондентів потреби у формуванні музичної культури, можна визначити рівень сформованості емоційно-когнітивного компоненту музичної культури майбутніх учителів хореографії як низький. І лише у невеликого відсотку студентів-хореографів виявлено високий і середній рівні сформованості емоційно-когнітивного компоненту музичної культури.

Виходячи із завдань дослідження, наступним етапом аналітичної роботи було визначення в майбутніх учителів хореографії рівня сформованості музичної культури за показниками емоційного критерію. Останній передбачає наявність у студента таких якостей, як емоційність, комунікабельність і втілення в життя накреслених цілей у музичній підготовці через такі вольові якості, як наполегливість, самостійність та ініціативність. Оскільки, на думку І. Матійків, емоції і почуття слугують для орієнтації у світі та реалізації енергії, яка допомагає вирішувати життєві завдання і виконують низку функцій: адаптивну, мобілізаційну, спонукальну, інформаційну та регульовальну. То, на нашу думку, саме емоційний критерій дозволяє визначати рівні сформованості музичної культури в майбутніх учителів хореографії. Емоційна реакція є показником ставлення студентів до того, що відбувається під час освітнього процесу. Емоції завжди пов'язані із задоволенням чи незадоволенням важливих потреб людини [8]. Враховуючи те, що емоції знаходять відображення в тілесних реакціях, тілесних паттернах (дихання, рухи, жести, вираз обличчя, інтонація голосу, швидкість мовлення тощо) та передбачають роботу тілесно-рухової сфери особистості [8], то, на нашу думку, емоції є особливо важливими для майбутніх учителів хореографії.

Основними показниками сформованості музичної культури за емоційним критерієм є обсяг засвоєних ним музичних знань, зокрема зразків інструментальної музики, зразків музичних жанрів; бажання займатися музикою, особливо грою на музичному інструменті; задоволення від вибору професії, захоплення

майбутньою педагогічною роботою; здатність оцінити ціннісні аспекти музичної культури.

Для діагностики рівнів сформованості музичної культури за емоційним критерієм було використано ряд методик, як-от: модифікована анкета оцінки рівня емоційної компетентності І. Матійків; анкети для виявлення зв'язку емоційного ставлення до музичних творів із утіленням у життя накреслених цілей у музичній підготовці; спостереження викладачів за виявами емоційності, наполегливості, самостійності та ініціативності майбутніх учителів хореографії.

Зауважимо, що емоційний компонент професійної хореографічної діяльності включає в себе різні емоційні стани педагога-хореографа, емоційний фон навчально-творчого процесу й емоційні стани студентів-танцівників, визначається такими особливостями: 1) професійна діяльність хореографа в рівній мірі пов'язана з роботою тіла і психіки танцівника; 2) танцювальні рухи мають певні емоційні значення, посилюючи, таким чином, роботу емоційної сфери суб'єктів діяльності [5, с. 175].

Для визначення рівня музичної культури за емоційним критерієм майбутнього вчителя хореографії було використано «Анкету оцінки рівня емоційної компетентності» І. Матійків [4], яка передбачала відповідь на 32 запитання. Відповідно до ключа результатів опитування та критеріїв оцінки результатів опитування пропонується така відповідність між балами та рівнями сформованості музичної культури за мотиваційним критерієм. Аналіз отриманих даних показав, що 26,12% студентів виявили високий рівень емоційної компетентності; середній рівень емоційної компетентності продемонстрували 44,03% студентів. Під час опрацювання отриманих даних з'ясувалося, що майбутні вчителі хореографії, які виявили високий і середній рівні емоційної компетентності, здатні вербалізувати власні емоції, почуття (толерантно висловлювати невдоволення, претензії, без оцінки, звинувачення людей або ситуацій), сприймати та розуміти невербальну мову тіла і рухів, використовувати її для кращої комунікації, здатні обирати аутентичні й адекватні ситуації способи емоційного самовираження (експресії), уміють зосереджуватися на головному тощо.

З метою вивчення рівня сформованості в майбутніх учителів хореографії емоційного ставлення до музичної підготовки було використано опитування 266 респондентів із використанням анкет.

Зокрема, на питання «Чи може емоційне ставлення до музичного твору впливати на його хореографічне виконання?» відповіді респондентів розподілилися так: 32,2% майбутніх учителів хореографії дали негативну відповідь; 46,3% зазначили, що наявна залежність емоційного ставлення до музичного твору; 21,5% респондентів не змогли визначитися з відповіддю.

Вміння емоційно виражати музичний твір визначали за допомогою модифікованого варіанту завдання Л. Маслової [3, с. 64] «Яка ти, музико? Як ти звучиш?», яке було адаптовано до завдань дослідження. Сутність завдання полягала в тому, що викладач пропонував студентам низку фрагментів музичних творів і перелік емоцій. Студентам необхідно було їх співставити та обговорити їхню хореографічну інтерпретацію. Після цього виконувалася вільна хореографічна імпровізація на передачу емоції в русі під музичний супровід запропонованого фрагменту. Аналіз результатів цього завдання продемонстрував, що велика частина студентів (28,81%) не змогли правильно асоціювати емоцію з музичним твором і коректно його емоційно передати.

Результати дослідження, одним із завдань якого було виявлення впливу емоційної складової на освітній процес і майбутню професійну діяльність, продемонстрували, що для респондентів притаманні схожі тенденції у ставленні до емоційної складової музичної підготовки. Так, студенти відзначають вплив їх емоційного стану на втілення в життя ідей, комунікабельність, наполегливість та ініціативність.

Під час проведення бесід та інтерв'ювання респондентів виявлено, що серед суб'єктивних чинників зниження рівня музичної культури за емоційним критерієм є стресові стани, пов'язані з негативним емоційним середовищем. За показниками засвоєння музичних знань, інтересу до музичної діяльності, здатністю до самоаналізу та самовдосконалення у процесі музичної підготовки виявлено 3,76% студентів із високим рівнем, середній рівень виявлено у 33,83%, низький – у 62,41% респондентів.

Наступним етапом аналітичної роботи було визначення у майбутніх учителів хореографії рівня сформованості музичної

культури за показниками поведінкового критерію, який характеризує вдосконалення музичної підготовки, ефективність творчої діяльності та залежить від того, наскільки студент володіє досвідом творчої діяльності, має відповідні уміння й навички.

Основним показниками даного критерію є: розвиток творчих здібностей; розвиток музично-виконавських умінь; здатність до художньо-педагогічної комунікації; навички та вміння організовувати професійну діяльність; розуміння мети і завдань діяльності майбутнього вчителя хореографії; ступінь інтересу до творчо-виконавської діяльності, потреба в самовираженні в процесі творчо-виконавської діяльності, характер ставлення до майбутньої професії.

Для визначення рівня музичної культури майбутнього вчителя хореографії за поведінковим критерієм було використано метод спостереження за розвитком творчих, музично-виконавських умінь майбутніх учителів хореографії, за набуттям навичок комунікації та вміння організовувати майбутню професійну діяльність під час виконання творчого-проектного завдання.

Доречно зазначити, що спостереження було спрямоване не лише на визначення окремих показників поведінкового критерію, а на визначення рівня вияву всіх показників у комплексі. Тобто, розподіл майбутніх учителів хореографії відповідно до рівнів сформованості музичної культури за показниками мотиваційного критерію було здійснено лише після ретельного аналізу результатів усіх діагностичних процедур.

Аналіз даних свідчить про те, що у студентів переважають низький і середній рівні, студенти можуть висувати цілі педагогічної діяльності, але не визначають шляхи і засоби їх здійснення. Студентам притаманне те, що вони не завжди усвідомлено застосовують наявні знання й уміння на практиці, не уважні до хореографічної техніки під час репетицій, мають обмежений досвід та, майже, не беруть участі в концертно-виконавській діяльності, не систематично планують та організовують роботу з соціокультурного розвитку школярів засобами музичного мистецтва.

Узагальнені результати за всіма критеріями сформованості музичної культури свідчать про те, що студентам бракує мотивації до музичної підготовки, системних музичних знань і

вмінь, емоційності та комунікабельності. На основі спостережень виявлено основні причини такого результату: короткочасне заучування основних теоретичних відомостей і тезаурусу, відсутність творчої реалізації вмінь і навичок, репродуктивне відтворення навчальних даних, відсутність аналізу, узагальнення та систематизації навчального матеріалу.

Висновки. Таким чином, аналіз сучасного стану музичної підготовки майбутнього вчителя хореографії демонструє необхідність упровадження педагогічних умов удосконалення музичної підготовки майбутнього вчителя хореографії, які сприятимуть формуванню мотивації до підвищення рівня музичної культури під час професійної підготовки, емоційного ставлення до музики та її опанування, збільшення обсягу знань, розвитку стилю мислення та усвідомлення сутності музичної підготовки.

Список використаної літератури

1. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: [монографія] / Р. С. Гуревич; наук. ред. С. У. Гончаренко. – К.: Вища школа, 1998. – 229 с.
2. Рудницька О. П. Основи педагогічних досліджень: навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл., які вивч. дисц. мистецьк. циклу] / О. П. Рудницька, А. Г. Болгарський, Т. Ю. Свистельникова. – К.: [Б. в.], 1998. – 254 с.
3. Філіппова Л. Л. Модель формування інформаційної культури майбутніх економістів / Н. Т. Тверезовська, Л. Л. Філіппова // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / редкол.: Д. О. Мельничук. – К., 2009. – Вип. 143. – С. 45-50.

He Xuefei

DIAGNOSIS OF THE FORMATION OF MUSICAL CULTURE OF FUTURE TEACHERS OF CHOREOGRAPHY

In this article it has been noted that the organization of educational process of musical training, which emphasizes the quality of choreographic education and increases the level of musical culture among future teachers of choreography, becomes especially relevant. To determine the actual state of the problem of study at this stage of the pedagogical study, the preliminary stage of the experiment was started, with the help of which information about the level of musical culture of the future teachers of choreography was collected, according to certain criteria of its formation: motivational, cognitive, emotional, behavioral, according to the established levels: low, medium and high.

At the present stage of society's change, the quality of the training of future specialists has gained new form. The quality of education today is considered as the

most important factor in sustainable development of the country, its technological, economic, informational and moral security.

Given the current challenges of the labor market, as well as the need to improve the quality of education, which is constantly in sight as a pedagogical theory, and the practice of education, the structure of the educational process requires a fundamental restructuring. So, in order to realize certain needs of particular relevance, the study of the current state of training future teachers of choreography has been conducted.

Keywords: *future teacher of choreography; musical culture; musical training; choreographic education, criteria and levels of musical culture.*

References

1. Hurevych, R. S. (1998). Teoretychni ta metodychni osnovy orhanizatsii navchannia u profesiino-tekhnichnykh zakladakh [Theoretical and methodological foundations of organization of training in vocational schools]. (Honcharenko, S. U. Ed.). Kyiv: Vyshcha shkola, 229.
2. Rudnytska, O. P., Bolharskyi, A. H., Svystelnykova, T. Yu. (1998). Osnovy pedahohichnykh doslidzhen [Fundamentals of pedagogical research]. Kyiv, 254.
3. Filippova, L. L., Tverezovska, N. T. (2009). Model formuvannia informatsiinoi kultury maibutnikh ekonomistiv [Model of formation of informational culture of future economists]. Melnychuk, D. O. Ed. Naukovi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy, 143, 45-50.

Одержано 20.08.2017 р.